TARİH Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU KAPİTALİST AVRUPA'NIN SÖMÜRGECİLİĞİ

Kapitalist Avrupa'nın Sömürgeciliği

Sömürgecilik, eski çağlardan modern zamanlara gelene kadar farklı şekillerde uygulanmıştır. Günümüzde de devam eden sömürgecilik, XV. yüzyılın sonlarından itibaren sistemli bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Coğrafi Keşifler'le Amerika kıtası gibi yeni topraklara ulaşan Avrupalılar, bu toprakları kısa zamanda istila etmiştir. Keşfedilen bölgelerdeki yerli halklar baskı ve şiddete maruz kalmış ve kültür varlıkları tahrip edilmiştir. Buralarda kurulan sömürgelerde, ihtiyaç duyulan işgücünü karşılamak için milyonlarca Afrikalı köleleştirilmiştir. Kapitalizmin işgücü ihtiyacı, köle ticaretini ortaya çıkarmış ve Afrikaının hür insanları Avrupalılar tarafından ticari bir mal hâline getirilerek kıtalar arası köle pazarlarında satılmıştır. İngilizler, Hollandalılar ve Fransızlar; Sanayi Devrimi'nin etkisiyle sömürgeciliğe farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu ülkelerin kapitalist uygulamalarla ucuz ve fazla mal üretimi, dünya ticaret dengesini değiştirmiştir. Bu durum Avrupa'da ham madde ve pazar sorununu ortaya çıkarmış aynı zamanda Avrupa ülkelerini yeni pazarlar aramak zorunda bırakmıştır.

Sömürgelerindeki pamuk, yün, kauçuk, buğday ve et gibi ham maddeleri ülkelerine taşıyan Avrupalılar; demiryolu malzemesi ve tekstil ürünleri gibi işlenmiş mamulleri ise bu bölgelerde pazarlamıştır. Bu sayede uluslararası pazarlar denetim altında tutulmuş ve ticaret, Avrupa'nın lehine işlemiştir. Sömürgeleştirilen toprakların giderek genişlemesi, rekabetin daha da artmasına ve Avrupalıların önlemler almaya başlamasına sebep olmuştur. Ucuz ham madde teminine ve işlenmiş malların ihracına önem veren Avrupalılar, kendi pazarlarını yüksek gümrük vergileriyle korumuştur.

Avrupa uyguladığı kapitalist politikalar gereği; İran, Çin ve Osmanlı Devleti gibi ülkelerin madenlerini ve tarım alanlarını işletmiş ayrıca buralarda liman ve demiryolu inşa etme haklarını alarak sömürgecilik politikalarını uygulamıştır. Avrupalılar yol ve demiryolu inşasında yerli halkları zorla çalıştırarak ülkenin insan kaynağını da kullanmıştır.

Küresel kapitalizm, Avrupa'da aşırı sermaye birikimi meydana getirmiş, İngiliz ve Fransız yatırımcılar, fazla paralarını Osmanlı Devleti gibi ülkelere borç vererek değerlendirmiştir. Böylece Avrupalı devletler, borçlandırdığı ülkeler üzerinde ekonomik nüfuz elde ederek hem ürettikleri malları hem de nakdî sermayelerini değerlendirmiştir. Sanayi Devrimi'nin sağladığı teknik üstünlükle dünyaya egemen olan Avrupalılar, sadece ekonomik sömürüyle yetinmemiştir. Kendi uygarlıklarının üstünlüğüne inanan Avrupalı devletler, bu üstünlüğü dünyanın geri kalanına da yayma amacıyla asimilasyon hareketine başlamıştır. Önce misyonerler vasıtasıyla Hristiyanlığı dünyaya yaymaya çalışan Avrupalılar, ardından ticaret ve diplomasi alanında kendi dillerini zorunlu hâle getirerek yerli halkların dillerini asimile etmiştir.

Balta Limanı ve sonrasında yapılan ticaret antlaşmaları ile Osmanlı Devleti hem Batı'nın pazarı hâline gelmiş hem de Avrupalıların sermayesini değerlendirdiği bir ülke olmuştur. Osmanlı topraklarına giren yabancı sermaye, Osmanlı Devleti'nin gelişimine katkı sağlamayı amaçlamamıştır. Yabancı sermayenin amacı Osmanlı Devleti'nin kaynaklarını ele geçirmek olmuştur. Ayrıca yabancı sermaye sahipleri Osmanlı Devleti'nde Avrupa ülkelerine rakip olabilecek fabrikalar kurmaktan da kaçınmıştır. Osmanlı'nın iç pazarlarına nüfuz etmek isteyen Avrupalılar, bunun önünde en büyük engel olarak ulaşım yetersizliğini görmüştür. Bu nedenle başta İngiltere olmak üzere bazı Avrupa ülkeleri iç pazarlara mal taşımak için demiryolu ağının kurulması üzerinde durmuştur. Böylece yabancı mallar iç pazara ucuz fiyatla ve kolayca taşınmış, o bölgelerin ham madde ve tarım ürünleri de Avrupa'ya nakledilmiştir.

Bu amaçla İngilizler, İzmir-Aydın demiryolunu inşa etmiştir. Yine aynı amaçla Almanlar da Bağdat-Basra üzerinden demiryoluyla tüm Doğu'ya açılmayı düşünmüştür.

SORULAR

1) Sanayi İnkılabı ile birlikte Avrupa'da fabrika sayısının artması ve buna bağlı olarak seri üretime geçilmesi aşağıdaki gelişmelerden hangisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur?

A) Gelişmiş ülkeler arasında rekabetin artması
B) Toprağa dayalı üretimin sona ermesi
C) İşsiz kalanların sayısının artması
D) Sömürgecilik anlayışının sona ermesi
E) Tüketim mallarının fiyatlarının hızla artması

Cevap: A

2) Sanayi İnkılâbı sonrasında Avrupa'da büyük fabrikalar kurulmuş, makineli üretime geçilmiştir. İhtiyaç fazlası üretimin artması, hammadde ihtiyacını ve pazar gereksinimini ortaya çıkarmıştır.

Buna göre, aşağıdaki gelişmelerden hangisinin sanayi inkılâbının etkisiyle meydana geldiği söylenemez?

A) Tarımda insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması
B) Sömürgecilik yarışının hızlanması
C) El tezgâhlarının önemini kaybetmesi
D) Toprağa dayalı zenginlik anlayışının gelişmesi
E) İşçi sınıfının ortaya çıkması

Cevap: D

3) Aşağıdakilerden hangisi Sanayi İnkılâbı'nın Osmanlı Devleti'ne olumsuz etkilerinden biri değildir?

A) Ticarette ithalat artarken, ihracat azaldı.
B) Avrupalı devletlerin açık pazarı haline geldi.
C) El tezgâhları rekabet edemeyerek kapandı.
D) Yerli sanayinin gelişmesinin önü açıldı.
E) İşsiz kalanların sayısında artış yaşandı.

Cevap: D